
ZBYNĚK Z. STRÁNSKY □ Univerzita Mateja Bela, Fakulta Prírodných Vied (UMB FPV), Banská Bystrica, Katedra ekomuzeológie, Banská Štiavnica, Slovačka Republika / Sveučilište Mateja Bela, Fakultet prírodnih znanosti, Banská Bystrica, Katedra eko-muzeologije, Banská Štiavnica, Slovačka Republika

Jednog lipanskog jutra 1998. dvije čistačice ugledale su prvi put natpis: Katedra za odgoj i očuvanje okoliša, Katedra ekomuzeologije. "Što je to katedra te ekomuzeologije, to bismo valjda i znale, ali što je ta druga?" Nasuprot tome, u strukovnom i znanstvenom svijetu, termin ekomuzeologija izaziva u nekih nedoumicu - što je to uopće? - a kod drugih se susrećemo s podsmijehom ili s izravnim osuđivanjem, jer u tome mnogi vide samo odraz modnog EKO vala - koji zahvaća sve živo i neživo. Također smatramo kako je još veća moda površnost koja svugdje vlada: ljudi su se voljni o nečemu upućeno izražavati prije nego što pokažu i najmanji trud da se najprije sa stvarima upoznaju i zatim se o njima - na temelju potrebne mjere informacija - izjasne.

Konceptija ekomuzeologije nije se rodila iz nastojanja da se prati korak s modnim eko-valom, već iz povezanosti sa suvremenom globalnom krizom čovječanstva. Kako možemo dokazati iz povijesti muzejske kulture, ona je uvijek bila izraz situacije vremena i više ili manje je reagirala na probleme svoga vremena. Takav spoj s razvojem društva uvijek je uvjetovao izravno egzistenciju tog fenomena. Suvremena muzejska kultura se zato ne može pretvarati da se čimbenici današnje ekološke i kulturne krize nje ne tiču i da može ustrajati na tradicionalnim pozicijama. Današnja filozofija, znanost i kultura reagiraju stalno sve više i više, a ujedno i dosljednije na tu krizu. To sa sobom donosi i nove poglede na stvarnost, primjenu novih metoda, nove eksplikacije, ukratko rečeno: nada za svladavanje krize temelji se prije svega na promjeni našeg razmišljanja. To je kontekst na koji bi trebala reagirati muzejska kultura.

Upravo je znak života muzejske kulture to što se sve češće susrećemo s nastojanjem muzejskih djelatnika da reagiraju na takvu situaciju čovječanstva i primjenjuju neke oblike muzejskog rada koji čine odraz takve situacije i izraz težnji da bi se došlo do rješenja. Prirodno je da to dolazi najviše do izražaja u klasičnom komunikacijskom obliku: u izlaganju. Nisu usamljeni ni posebni oblici rada s mladima, a tako ni s odraslima. Isto tako u okviru toga mogli bismo staviti i tzv. eko-muzeje, iako je njihov postanak u početku proizašao iz suprotne motivacije.

Reakciju muzeja na kriznu situaciju nije moguće ostavljati samo na razini spontanosti i praktičnosti, kako se to

obično radi. U parametrima koji određuju razvoj društva na prijelazu s 20. u 21. stoljeće nije moguće da se muzejska kultura razvija izvan okvira suvremenoga filozofskog i znanstvenog razmišljanja i da nije izgrađena na odgovarajućoj metodologiji. Upravo današnje postmoderni filozofsko i znanstveno razmišljanje stvara sasvim novu sredinu za muzejsku kulturu, naročito u svezi s postmodernim pojmom muzealizacije.

Za muzejsku kulturu i njezinu budućnost egzistencijalno je važno da se njezina praksa muzeologizira, kako bi suvremeno filozofsko i znanstveno razmišljanje posredstvom muzeologije prelazilo u muzejsku praksu koja bi na taj način reagirala na ekološku i kulturnu krizu. To pak zahtijeva da spojimo muzeologiju sa suvremenim eko-filozofskim i eko-znanstvenim razmišljanjem, drugim riječima: da je usmjeravamo prema tim intencijama. To ne znači da ćemo stvarati neku sasvim novu muzeologiju. Radi se samo o tome da orijentiramo tu struku prema suvremenoj problematici i njezinim posredstvom djelujemo na potrebnu promjenu svakodnevne muzejske prakse. Uvedeni termin ekomuzeologije nikako ne degradira tradicionalnu muzeologiju (ne mislimo pri tome na muzeologiju usmjerenu na muzeje), nego određuje njezinu aktualnu orijentaciju. Posredstvom ove eko-orijentacije dolaze do stanovitog polja muzeologije pitanja koje tradicionalna muzeologija nije riješila i ne rješava. To je slično kao u slučaju etike i eko-etike. Ova eko-etika također ne negira tradicionalnu etiku, već suprotno - obogaćuje ju.

Ako tako orijentirana muzeologija treba riješiti aktualne zadatke, onda joj je za to potrebna i profesionalna osnova, koju ne mogu osigurati muzeji, kako je to i u slučaju tradicionalne muzeologije. Također, ne radi se samo o razradi teorijskih pitanja, već se, prije svega, radi o tome da se ta nova saznanja postupno uključe u muzejsku praksu. Došli smo zato do zaključka kako je za ispunjenje tog poslanja ekomuzeologije potrebno stvoriti odgovarajuću institucionaliziranu i profesionalnu platformu. Od početka nam se kao odgovarajuća javila katedra koja bi bila orijentirana u tom smjeru.

Naš prijedlog za otvaranje Katedre ekomuzeologije - zahvaljujući razumijevanju vodećih predstavnika Sveučilišta Mateja Bela, a naročito Fakulteta prirodnih znanosti - susreo se s pozitivnim prihvaćanjem. Uprava FPV UMB -a

"Suvremena muzejska kultura se zato ne može pretvarati da se čimbenici današnje ekološke i kulturne krize nje ne tiču i da može ustrajati na tradicionalnim pozicijama."

uvrstila je taj prijedlog u projekt za pomoć gradu Banská Štiavnica u obliku otvaranja visokoškolskih radnih mjesta, što je bilo potvrđeno vladinom odlukom. Smještanje ove nove Katedre ekomuzeologije u Banskú Štiavnicu smatrali smo simboličnom odlukom. Pa Banská Štiavnica je grad osnutka slovačke znanosti i muzealstva. Zato nije pretjerano kada kažemo da je Andrej Kmet' bio zapravo prvi eko-muzeolog. Smatramo da je naša izravna dužnost prema Andreju Kmet'u izgraditi u Banskó Štiavnici radnu sredinu koja će i ubuduće, u novoj konstelaciji, razvijati i širiti njegovu poruku.

Katedra ekomuzeologije bila je osnovana - nakon razdoblja priprema - u Banskó Štiavnici 1. srpnja 1998. Bila je smještena u objektu Srednjeg strukovnog učilišta šumarstva u Šoltesovoj ulici, zajedno s Katedrom za odgoj i očuvanje okoliša. Usprkos mnogim problemima započela je s nastavom u redovnom i u izvanrednom studiju od 6. listopada 1998. Nakon godinu dana Katedra je morala napustiti zgradu. Uz pomoć štiavničkih predstavnika uspjela je dobiti novi objekt i također osigurati prostorije laboratorija u Srednjoj obrtničkoj školi Stankoviansky. Uspjeli su bez naplate dobiti i potrebnu opremu. Uz izuzetne napore svih zaposlenika Katedre, u kratkom vremenu su se realizirala potrebna uređenja i opremio se novi objekt. Zahvaljujući tome bilo je moguće od 28. rujna 1999. započeti novu studijsku godinu za apsolvante prve godine i primanje novih polaznika redovnog i izvanrednog studija. Ništa manje složeno nije bilo ni osiguranje smještaja polaznika u okviru internata Na povrazniku.

Sadašnje stanje je prijelazno. Za trajni smještaj Katedre grad je odredio veliki objekt na Trgu Sv. Trojstva koji ipak zahtijeva provođenje potrebnih uređenja i osiguranje odgovarajuće opreme.

Znanstveno-istraživačka djelatnost Katedre polazi od specifične situacije koja ovisi o tome da se postigne dogovor o novoj radnoj sredini i istodobno radnoj sredini nove struke. Stoga je od početka bilo potrebno voditi zaposlenike Katedre prema sistematskom studiju muzeologije i do razrade njegove primjene u tematici angažiranih struka. Iz tog razloga održavali su se, a i održavat će se i ubuduće, interni seminari. Djelatnici dobivaju konkretne istraživačke zadatke u muzeološko-stručnoj tematici, naročito s obzirom na obrazovni program. Ministarstvo školstva Republike Slovačke odobrilo je dvogodišnji istraživački projekt Katedre na temu "Konceptcija i usustavljenje eko-muzeologije, koja integrira ekološki i muzeološki pristup prema prirodi i kulturi" i to u okviru donacije KEGA (Kultúrna a edukačná grantová agentúra). U okviru donacije VEGA Katedra će riješiti problematiku "Pojma prirodne i kulturne baštine". Na Katedri se realiziralo i istraživanje u struci povijesnih znanosti koje se prezentiralo u obliku javnog seminara, čije glavne priloge navodimo u ovom broju. Istraživačku osnovu ima i posao izrade skripata, jer se uglavnom radi o potpuno novoj tematici, za koju do danas ne postoji slovačka literatura. Ti poslovi predstavljaju prvotno rješavanje odabrane nastavne tem-

atike. Tu prvotnu djelatnost Katedre oglasili smo kako u Slovačkoj, tako i u inozemstvu. Katedra će i dalje razvijati znanstveno-istraživački rad u struci eko-muzeologije i to u obliku zajedničkih i individualnih zadataka. Istodobno širimo suradnju kod kuće i u inozemstvu u vezi s pokazanim interesom za tu tematiku. Važan posrednik u tome je izdavanje zbornika MUSEOLOGICA. Katedra programski vodi svoje članove prema unapređenju znanstveno-pedagoške kvalifikacije i k tome da bi što više publicirali rezultate svog znanstvenog rada kod kuće i u inozemstvu.

Znanstveno-istraživačku i pedagošku djelatnost nije moguće razvijati bez potrebne dokumentacijske osnove. Naročito ako se radi o knjižnici - Katedra mora postupno graditi program. Muzeološka literatura je u knjižnicama u Slovačkoj vrlo ograničena, a slično je i u knjižnicama većine muzeja. Katedra zato mora pribavljati takvu literaturu iz inozemstva, i to u obliku zamjene ili kupnje, budući da više od 90 posto takve literature potječe iz inozemstva. S tim su povezani i jezični zahtjevi za zaposlenike i polaznike Katedre. Bez takve osnove - raširene i posredstvom Interneta - nemoguće je da Katedra ispunjava svoje poslanje.

Gradnja takve specijalne knjižnice ima veliko značenje za cijelu Slovačku uopće. Znanstveni posao i dokumentacijska baza stvaraju potrebnu osnovu za ispunjenje pedagoškog poslanja Katedre.

Katedra ostvaruje redovni oblik magistarskog studija ekomuzeologije i izvanredni oblik diplomskog i magistarskog studija ekomuzeologije i ekomuzeologije s usmjerenjem na konzervaciju. Te specijalizacije su odobrene u okviru struke okolišne ekologije. Broj primljenih polaznika regulirat ćemo prema interesu, ali prije svega prema realnim potrebama.

U okviru tog trogodišnjeg studija obrazuje se više od 80 polaznika redovnog i 115 izvanrednog studija.

Na zahtjev Ministarstva kulture Republike Slovačke, održalo se 8. veljače 2000., u Slovačkom narodnom muzeju u Bratislavi kao domaćinu, savjetovanje predstavnika obrazovnih centara muzeologije, a cilj je bio pridonijeti koordinaciji obrazovnih programa u cijeloj Slovačkoj. To potvrđuje ulogu koja se povezuje s visokoškolskim obrazovanjem navedene studijske struke. To su uvjeti koje podupire i zadaća Katedre ekomuzeologije FVP UMB - postupno uključivanje njezinih apsolvantata u interesu jačanja razine kvalitete muzejske kulture u Republici Slovačkoj.

Preuzeto iz: Stránský Z. Zbyněk. Nová katedra: *Katedra ekomuzeologie FPV UMB*. // *Museologica*, 2000., str. 145-148.

Prijevod je preuzet iz diplomske radnje studentica Jasne Božić i Sandre Tretinjak *Ekomuzeologija Zbyněka Z. Stránkog: od analize do prijevoda* (obranjena na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju 2002. godine).

Sa slovačkog jezika prevele: Jasna Božić i Sandra Tretinjak